

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-598-3-17>

**THE ROLE OF THE SCIENTIFIC AND ADVISORY COUNCIL
OF THE UKRAINIAN NATIONAL BAR ASSOCIATION
IN THE PROPER ADMINISTRATION OF QUALIFICATION
EXAMINATIONS**

**РОЛЬ НАУКОВО-КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ В НАЛЕЖНОМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИЙНЯТТЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ІСПИТІВ**

Zabolotnyi O. M.

*Applicant for Higher Education
at the Third Level of Education
Penitentiary Academy of Ukraine
Chernihiv, Ukraine*

Заболотний О. М.

*здобувач вищої освіти за третім
(освітньо-науковим) рівнем освіти
Пенітенціарна академія України
м. Чернігів, Україна*

Як вказано в ч. 5 ст. 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі за текстом – Закон), до повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури належить, зокрема, організація та проведення кваліфікаційних іспитів [1].

Згідно ч. 2 ст. 9 Закону організація та проведення кваліфікаційного іспиту здійснюється кваліфікаційною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – кваліфікаційна палата), а сам кваліфікаційний іспит полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону.

При цьому порядок складення кваліфікаційних іспитів, методика оцінювання та програма кваліфікаційних іспитів затверджуються Радою адвокатів України.

Рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 270 було затверджено Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методику оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні (діють на даний час із внесеними змінами й доповненнями, далі – Порядок допуску) [2].

Згідно п. 9 розділу 4 Порядку допуску кваліфікаційний іспит складається з двох частин: письмового іспиту та усного іспиту, які складаються окремо.

При цьому для складення письмового й усного іспитів формуються та використовуються окремі екзаменаційні білети (екзаменаційні білети для складення письмового іспиту та екзаменаційні білети для складення усного іспиту), про що вказано в п. 8 розділу 1 та в п. 10 розділу 4 Порядку допуску.

Однією з особливостей письмового іспиту є те, що він включає виконання завдання на підставі розроблених Науково-консультативною радою Національної асоціації адвокатів України (далі – НКР НААУ) правових фабул, текст яких затверджується Радою адвокатів України (п. 9 розділу 1 Порядку допуску).

У пункті 10 розділу 4 Порядку допуску уточнено й роз'яснено суть вищевказаного виконання завдання на підставі правових фабул, розроблених НКР НААУ: для виконання особами, які складають кваліфікаційний іспит, письмового висновку щодо правової позиції захисту або надання іншої правничої допомоги, передбаченого розділом 4 програми складення письмового іспиту, Програми складення кваліфікаційного іспиту та для включення до білетів для складення письмового іспиту, НКР НААУ розробляє фабули справ, що підлягають оновленню не менше ніж на 20% від їх загальної кількості не рідше ніж один раз на рік. Дані фабули передаються НКР НААУ для їх використання кваліфікаційно-дисциплінарним комісіям адвокатури (далі – КДКА).

Однак, уже тривалий час НКР НААУ не виконує вказані в п. 10 розділу 4 Порядку допуску покладені на неї обов'язки, адже правові фабули розроблялися і направлялися до КДКА регіонів лише двічі: уперше це відбулось у листопаді 2013 року, коли на адресу КДКА регіонів було направлено фабули за п'ятьма галузями права (з цивільного процесу, кримінального процесу, господарського процесу, адміністративного процесу та з адміністративних правопорушень).

Удруге нові фабули було направлено до КДКА регіонів лише у жовтні 2019 року, тобто майже через шість років після розробки. Ці нові фабули також були розроблені за п'ятьма вищевказаними галузями права.

Однак, в обох випадках ні в супровідних листах НААУ, ні в текстах самих фабулах не було посилань на рішення Ради адвокатів України, якими б ці фабули були затверджені, адже як зазначалось вище, п. 9 розділу 1 Порядку допуску передбачає, що текст правових фабул затверджується Радою адвокатів України.

Такі рішення за 2013 і 2019 роки (тобто, коли КДКА регіонів отримали фабули) відсутні на офіційному сайті НААУ, а тому використання текстів фабул, якщо вони не затверджувались рішеннями

Ради адвокатів України, може поставити під сумнів законність використання цих фабули КДКА регіонів і, як наслідок, законність проведення власне й письмових іспитів як складової частини кваліфікаційного іспиту.

Окрім того, у порушення вимог п. 10 розділу 4 Порядку допуску, фабули справ упродовж 2014 – 2018 років щорічно не оновлювались, як це передбачено цим пунктом. Також таке оновлення не здійснювалось і після 2020 року.

Натомість Радою адвокатів України було прийнято рішення № 255 від 13.12.2018, який було дозволено КДКА адаптувати фабули справ відповідно до чинного законодавства до моменту оновлення НКР НААУ фабул справ [5].

Тобто, можна констатувати, що із листопада 2019 року НКР НААУ взагалі не виконує ті свої повноваження й обов'язки, які покладено на неї вищезгаданими п. 9 розділу 1 і п. 10 розділу 10 Порядку допуску. При цьому ці повноваження й обов'язки було перекладено на КДКА регіонів ще в грудні 2018 року і до цього часу ситуація з розробкою нових актуальних фабул справ та з їх щорічним оновленням мінімум на 20% також не зрушила із місця. При цьому письмові кваліфікаційні іспити проводяться фактично по застарілим і неактуальним фабулам, адже зазначеним вище рішенням Ради адвокатів України від 13.12.2018 було дозволено КДКА не розробити власні фабули, а лише адаптувати наявні фабули справ до чинного законодавства. Однак, невідомо яким чином було на практиці реалізовано це рішення Ради адвокатів України в КДКА регіонів і чи дійсно до цього часу КДКА регіонів використовують адаптовані до чинного законодавства фабули справ, отримані від НААУ ще в листопаді 2019 року, чи вони використовують самостійно розроблені фабули справ.

Уже в жовтні 2015 році зверталась увага на фактичну бездіяльність НКР НААУ, адже навіть заступниця Голови НААУ/РАУ Коваль К.П. зазначала, що за три роки не було жодного засідання НКР НААУ [6].

Також 2022 році Каденко О.О. (представниця адвокатів Хмельницької області у Раді адвокатів України) у своїй науковій роботі звертала увагу на відсутність роботи НКР НААУ і вказувала на те, що функціональне призначення цього органу істотно змінилось, а роль – зменшилась [7, с. 120].

Результати діяльності НКР НААУ повинні публікуватися в друкованому виданні НААУ (на сьогодні це «Вісник Національної асоціації адвокатів України») та оприлюднюватися на офіційному веб-сайті НААУ (<https://unba.org.ua>), і в інших засобах масової інформації, як це передбачено пунктом 9 Положення про НКР НААУ (затверджене рішенням Ради адвокатів України № 119 від 06.04.2013, далі –

Положення про НРК НААУ). За результатами перегляду усіх випусків «Вісника Національної асоціації адвокатів України» за 2021 – 2025 роки не виявлено жодної публікації про результати діяльності НРК НААУ, а на офіційному веб-сайті НААУ у розділі «Науково-консультативна рада» (<https://unba.org.ua/scientific-advisory-board>) також відсутня будь-яка інформація про діяльність НРК НААУ за всі роки її існування.

При цьому невідомі причини, через які НРК НААУ не виконує вказані вище обов'язки в частині розробки фабул справ, і чому Радою адвокатів України не вжито дієвих заходів для впливу на створену нею ж НРК, наприклад, шляхом оновлення складу останньої, адже до складу НРК обрано відомих правників, науковців, адвокатів. Ситуація, за якою НРК упродовж багатьох років не здійснює покладені на неї обов'язки, призвела до того, що КДКА повинні самостійно адаптувати фабули справ, хоча це не входить до їх повноважень і обов'язків згідно Порядку допуску.

Така ситуація призвела до того, що замість однакових для всіх КДКА фабул справ, кожна КДКА могла розробити власні фабули справ, які відрізняються за об'ємом та складністю, а тому особи, які складають письмовий іспит, мають різні умови для складення цієї частини іспиту, унаслідок чого відсутні однакові умови для таких осіб у всіх регіонах.

Це може призвести до того, що в деяких регіонах КДКА можуть розробити й затвердити настільки об'ємні й складні фабули справ, що в осіб, які складатимуть письмовий іспит, буде недостатньо часу для ґрунтового аналізу таких фабул, що зумовить надання неправильних чи неповних відповідей, або ж ці завдання не встигнуть виконати.

Рішенням Ради адвокатів України № 25 від 30.03.2018 було прийнято за основу та затверджено Концепцію реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю [4]. Цим же рішенням було доручено Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури спільно з Вищою школою адвокатури НААУ розробити банк завдань для тестової та практичної частин кваліфікаційного іспиту відповідно до затвердженої концепції.

При цьому до розробки зазначеного банку завдань не було залучено НРК НААУ і не було доручено їй розробити такий банк завдань, хоча згідно Положення про НРК НААУ остання є постійно діючим консультативно-дорадчим органом при НААУ, завданнями якого є, зокрема, розробка науково обґрунтованих рекомендацій з питань, пов'язаних із набуттям права на заняття адвокатською діяльністю [3].

Тобто, ні НААУ, ні Рада адвокатів України на даний час не вжили дієвих заходів щодо зміни ситуації з НКР НААУ, хоча виходом із вищеписаної ситуації було б, до прикладу, внесення змін до пунктів 9 розділу 1 та пункту 10 розділу 4 Порядку допуску і передання згаданих у цих пунктах обов'язків щодо розробки й періодичного оновлення фабул справ до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або Вищої школи адвокатури НААУ. Це б дало можливість у найкоротший строк централізовано розробити актуальні фабули справ, адаптувати їх до сучасного законодавства й актуальних напрямків правозастосування. При цьому б фабули справ були б однаковими для КДКА всіх регіонів, що б унеможливило виникнення сумнівів у дотриманні вимог Порядку допуску щодо використання фабул справ.

Література:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закону України від 05.07.2012 №5076-VI /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення – 20.08.2025).

2. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr270871-13#Text> (дата звернення – 20.08.2025).

3. Положення про Науково-консультативну раду при Національній асоціації адвокатів України / Збірка рішень Ради адвокатів України за 2012–2017 роки. URL: http://faro.in.ua/attachments/article/496/zbirka_rishen.pdf (дата звернення – 20.08.2025).

4. Питання реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю: Рішення Ради адвокатів України № 25 від 30.03.2018. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2018-03-30-r-shennya-rau-25_5acf55f8a1406.pdf (дата звернення – 20.08.2025).

5. Рішення Ради адвокатів України № 225 від 13.12.2018. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2018-12-13-r-shennya-rau-225_5cd42be9b584.pdf (дата звернення – 20.08.2025).

6. Коваль К. «Шанс адвокатури. Механізми реалізації реформування адвокатури» URL: <https://lawyersunion.org.ua/kateryna-koval-shans-advokatury-mehanizmy-realizatsiyi-reformuvannya-advokatury/> (дата звернення – 20.08.2025).

7. Каденко О. О. Правовий статус Національної асоціації адвокатів. України : дис. ... доктора філософії : 081 – Право. Одеса, 2022. 266 с.